

Бережна М. В.

СІНЕРГЕТИЧНІ ОНІМНІ СПОЛУЧЕННЯ В МІКРОКОНТЕКСТІ

Метою статті є встановлення характеру та значення синергії онімних сполук циклу дитячих оповідань Дж. К. Ролінг про Гаррі Поттера. Мета роботи зумовила постановку дослідницьких задач: дослідити середовище функціонування різних груп онімів в творах; встановити об'єм і структуру онімних сполучень; систематизувати їх; показати результати взаємодії компонентів сполук (антропонімів з онімами інших категорій).

Оніми неодноразово ставали предметом дослідження лінгвістів, проте більшою частиною вони досліджувалися в діахронічному аспекті, з точки зору етимології [1; 2]. В небагаточисельних роботах, що розглядають імена власні в синхронному аспекті, з точки зору їх семантики і функціонування, імена власні аналізуються як клас в цілому [3]. Теорії та практиці перекладу власних імен присвячено роботу Єрмоловича Д. І. [4]. Гудманян А. Г. дослідив формальну структуру чужомовних онімів у динаміці їх освоєння українською мовою [5]. Дослідженню функціонування імен власних в поетичному тексті присвячені роботи Михайлова В. Н. [6], Карпенка Ю. А. [7], Магазанника С. Б. [8], Калінкіна В. М. [9] та ін. Вони направлені, головним чином, на дослідження функціонування імен власних в просторі художнього тексту. Тим не менше, кількість робіт присвячених дослідженню літературної ономастики, а особливо ономастичного простору певного автора і твору залишається невеликою, що розкриває перед дослідником майже необмежене поле можливостей.

Оскільки весь ономастичний простір, навіть в рамках одного автора чи твору, є важкодоступним для огляду, необхідним є його розподіл на окремі частини чи поля. «Поле» в ономастиці – «частина ономастичного простору, що містить оніми певного виду» [2, с. 281]. Антропонімічний простір, маючи значний інформаційний потенціал, є найбільш значимим полем в лінгвістиці, і тому розгляд особливостей його функціонування представляє особливу цікавість.

На конференції «Наука об именах: перспективы развития ономастики», що відбулася в Москві в 1991 р., в доповіді Карпенко Ю. А. була окреслена задача розширення дослідницької бази поетичної ономастики, причому не лише за рахунок звернення до класиків, але й до сучасних письменників. В рамках вирішення цієї задачі знаходиться ця робота, що досліджує онімний простір творів сучасної англійської письменниці Дж. К. Ролінг.

Дослідження виконано на матеріалі онімних сполучень (антропонім + ідеонім або антропонім + топонім), отриманих методом суцільної вибірки з текстів творів Дж. К. Ролінг «Harry Potter and the Philosopher's Stone», «Harry Potter and the Chamber of Secrets», «Harry Potter and the Prisoner of Azkaban», «Harry Potter and the Goblet of Fire».

Результати дослідження підтверджують, що роль онімів не зводиться до простої ідентифікації персонажів, об'єктів, предметів, географічних назв та реалій світу, створеного фантазією письменниці; а виступаючи в сполученнях, взаємопідсилюють свій вплив на читача і допомагають розкрити задум автора.

В ході роботи виявлено 29 онімних сполучень. З них 22 – двоскладові (як правило, антропонім + ідеонім/топонім), 5 – трискладові (два антропоніми + ідеонім/топонім), 1 – чотирискладовий (антропонім + три топоніми) і 1 – вісімнадцятискладовий (сімнадцять антропонімів і один ідеонім). У виділених сполученнях функціонує 50 антропонімів, які становлять 17% від загального числа антропонімів досліджуваних текстів. Антропоніми цієї групи, як правило, використовуються на позначення персонажів епізодичних, характер яких глибоко розкривається саме завдяки їх сполученню з іншими іменами власними. В даному випадку топоніми та ідеоніми формують контекст антропонімів; контекст, що впливає на них, і, що важливіше, зазнає відповідного впливу. Дослідження їх у взаємозв'язку та взаємозумовленості виступає основним дослідницьким принципом.

Розглянемо виділені категорії більш докладно. Найбільша, що налічує 22 сполучення, має в структурі антропонім + ідеонім/топонім (під ідеонімом тут і далі розуміємо окремих об'єкт або реалію духовної і/або матеріальної культури).

Антропонім цієї групи може називати автора або творця предмету, означеного ідеонімом. Одним з перших таких персонажів є, наприклад, автор чаклунської шкільної книжки *Magical Drafts and Potions*. Назва книжки перекладається як «Магічні зілля й настійки», а ім'я автора – Arsenius Jigger. Arsenius – ім'я okazionale і створює фонетичні асоціації до слова arsenic – миш'як, а jigger – ємність для рідини, тобто в буквальному значенні Arsenius Jigger – Бокал Миш'яку.

Наступний приклад – також автор книжки, що має назву *Fantastic Beasts and Where to Find Them* («Чарівні звірі і де їх знайти»). Ім'я автора – Newt Scamander. Newt – тритон, Scamander – ім'я okazionale і створює фонетичні асоціації до слова salamander – саламандра, отже буквально Newt Scamander – Тритон Саламандрський.

До цієї ж групи можна віднести виробника засобу для укладання волосся, прізвище якого – Sleekeazy, а назва засобу – *Sleekeazy's Hair Potion*. Sleekeazy можна розбити на два слова: Sleek – гладенький, блискучий та eazy – легкий для розчісування, слухняний.

Антропонім цієї групи може також виступати у тісній взаємодії з професією чи місцем роботи, на позначення якої виступає ідеонім. Одним з таких прикладів є кореспондентка газети *Daily Prophet* («Щоденний віщун»), ім'я якої – Rita Skeeter. Skeeter – сленгова скорочена форма від mosquito – москіт, комар. Кореспонденти-папараці можуть бути такими ж причепливими та уїдливіми, як комарі.

Ще один приклад цієї ж групи – Celestina Warbeck, що веде передачу *Singing Sorceress* («Співуча чаклунка») на магічній радіомережі. Її ім'я викликає фонетичні асоціації, оскільки Celestina схоже на celesta – челеста, клавішно-ударний музичний інструмент, схожий на невелике піаніно.

Антропонім цієї групи може також називати власника закладу, означеного топонімом. Так, наприклад, власницею магічної крамниці одягу *Robes for All Occasions* («Мантії на всі випадки життя») є мадам Malkin. Прізвище Malkin, ужите Дж. К. Ролінг в іронічному сенсі, оскільки насправді крамниця є зразково-процвітаючою, означає «опудало», «нечепура».

До цієї ж підкатегорії можна віднести і сполучення антропоніма Ambrosius Flume з топонімом Honeydukes. Ambrosius Flume – засновник цукерні Honeydukes (буквально «Медове герцогство»). Ambrosius – алюзія до

знаменитої амброзії, напою богів, що вважався найсолодшим і найсмачнішим з усіх, а flume – вузький тунель, канал, яким тече рідина. Об'єднавши обидва імені, отримуємо постачальника солодоців.

Наступна категорія налічує п'ять сполучень, які мають структуру два антропоніми + ідеонім/топонім.

Антропонім цієї групи може означати власника закладу, позначеного топонімом. Так, наприклад, крамницю чорної магії було названо прізвищами її засновників *Borgin and Burkes*, причому обидва імені є іменами алюзивними. Можна припустити, що *Borgin* – алюзія до родинного прізвища Борджія, відомого італійського сімейства іспанського походження, деякі представники якого уславилися аморальним способом життя, жадобою влади та вбивствами. *Burkes* – алюзія до не менш знаного британського вбивці, який увійшов до історії, вбиваючи і продаючи тіла вбитих ним людей медичним школам для проведення експериментів.

До цієї підгрупи також відносимо імена засновників магічної книгарні *Flourish and Blotts*. *Flourish* у перекладі з англійської – красивий літературний вираз, літературна прикраса; *blot* – чорнильна пляма.

Антропонім цієї групи може називати працівника певного закладу. Так, наприклад, у творах Дж. К. Ролінг зустрічаємо магичний засіб пересування для чарівників у скрутних становищах – чаклунський автобус *The Knight Bus* («Лицарський автобус»). Працівниками в ньому є дві особи – водій, на прізвище *Prang* та кондуктор, на прізвище *Shunpike*. *Prang* у перекладі з англійської означає «зіткнення», «аварія», «катастрофа» і є характеристичним ім'ям, з огляду на манеру вождіння. *Shunpike* означає «другорядна дорога», «бічна дорога, яку обирають, щоб уникнути головного шляху» і також є характеристичним, оскільки «Лицарським автобусом» часто пересуваються ті чарівники, які мають проблеми із законом та міністерством магії.

Наступна категорія – чотирискладова і налічує один приклад, у складі якого один антропонім і три топоніми. Антропонімом виступає родинне прізвище найкращого друга Гаррі Поттера, а топоніми позначають будинок, в якому мешкає його родина, а також селище і пагорб поблизу. *Weasley* – оказіональний антропонім, що викликає фонетичні асоціації до слова *weasel* – куниця. Крім того, одного разу Рона Візлі назвали *Weasel*. За словами Дж. К. Ролінг, куниця вважається символом нещастя. Це певним чином, відображається на сімействі Візлі, оскільки вони дуже бідні. Письменниця пояснила: «Рон Візлі (найкращий друг Гаррі Поттера) – єдиний з трьох головних персонажів, чие прізвище було незмінним від самого початку до кінця. В Британії куниця має погану репутацію, як тварина, що приносить нещастя. Однак, з дитинства мені подобалися ці тварини, і я вважаю, що вони зовсім не такі зловісні, якими їх зображають» [10].

Сімейство Візлі живе в будинку, що називається *the Burrow* («Нора»), поблизу селища *St. Ottery Catchpole* та пагорба *Stoadshead Hill*. Куниця живуть в норах, *otter* – видра, а *stoat* – горностай, обидві тварини є представниками сімейства куніць.

Остання категорія налічує один приклад і складається з сімнадцяти антропонімів, поєднаних одним ідеонімом. Антропоніми позначають темних чарівників, приборчників найстрашнішого чорного мага, які об'єдналися у своєрідну спілку, що називається *Death Eaters* («Смертежері»).

Серед антропонімів, що складають цю групу, можна в якості приклада навести наступні: *Alecto* – в грецькій міфології одна з фурій. Її ім'я похідне від грецького «*alektos*», що означає «нестримна в люті»; *Dolohov* – алюзія до бунтівника і розбишаки з «Війни та миру» Л. Толстого; *Grayback Fenrir* – ім'я лідера вовкулаків, *Grayback* виступає на позначення домінуючого самця, а *Fenrir* в скандинавській міфології був гігантським монстром у вигляді вовка. Також можлива алюзія до вовка, якого звали *Fenris Ulf*, персонажа *Lycia*. *Wormtail*, що буквально означає «хвіст черв'яка».

До цієї групи також відносимо родинні прізвища *Lestrangle* та *Malfoy*. *Lestrangle* в перекладі з французької означає «сторонній», «дивний»; ім'я найбільш яскравої представниці сімейства *Bellatrix* походить з латини і означає «жінка-воїн»; ім'я її родича *Rabastan* в перекладі з арабського означає «голова змії». Родинне прізвище *Malfoy* в перекладі з французької означає «невіра», «недовіра»; ім'я голови сімейства *Lucius* – алюзивне до імені прислужника Брута з Шекспірівського «Юлія Цезаря», оскільки *Lucius Melfoy* так само, як Шекспірівський *Lucius* був слугою заколотника і підступного вбивці, який таємно організував змову проти близької людини, наставника. *Lucius* також викликає фонетичні асоціації до ім'я сатани *Люцифер*. Ім'я його сина *Draco* означає «змія», «дракон».

З вищевикладеного можна зробити наступні висновки: 1) роль онімів не зводиться лише до ідентифікації персонажів, їх задача – максимально розкрити образ за допомогою мінімальних засобів; 2) онімна синергія – потужний засіб короткої і максимально інформативної характеристики, виступає як засіб створення фону, на тлі якого функціонують головні герої твору; 3) основний вид структури онімної синергії: антропонім + ідеонім/топонім; 4) антропоніми, що формують онімні сполуки – оказіональні (викликають фонетичні асоціації) або алюзивні (асоціації до певного міфічного, літературного, історичного персонажу); 5) кількість онімів-складових, що вступають в синергетичну сполуку: два і більше; 6) онімна синергія відіграє значну роль в фентезійних творах Дж. К. Ролінг, оскільки 17% від загальної кількості всіх антропонімів формують синергетичні сполуки; 7) було виявлено п'ятдесят антропонімів, що вступають в онімні зв'язки з топонімами/ідеонімами; 8) онімна синергія використо-вується в основному для характеристики епізодичних персонажів (лише сім з п'ятдесяти відіграють певну роль в подіях творів).

Аналіз робіт з літературної ономастики свідчить про великі перспективи подальшого дослідження онімного та, зокрема, антропонімного простору художньої літератури.

Джерела та література

1. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Отв. ред. А. В. Суперанская. 2-е изд. – М.: Наука, 1988. – 192 с.
2. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного. – М.: Наука, 1973. – 366 с.
3. Суперанская А. В. Ваше имя? Рассказы об именах разных народов. – М.: Армада-Пресс, 2001. – 254 с.
4. Ермолович Д. И. Имена собственные. Теория и практика межъязыковой передачи на стыке языков и культур. – М.: Валент, 2005. – 416 с.
5. Гулманян А. Г. Відтворення власних назв у перекладі: Автореф. дис. ... доктора філол. наук. – К., 2000. – 29 с.
6. Михайлов В. Н. Собственные имена как стилистическая категория в русской литературе. – Луцк, 1965. – 56 с.
7. Карпенко Ю. А. Имя собственное в художественной литературе // Филологические науки. – 1986. – № 4. – С. 34-40.
8. Магазаник Э. Б. Ономастика, или «говорящие имена» в литературе. – Ташкент, 1978. – 146 с.
9. Калинин В. М. Теоретические основы поэтической ономастики. Автореф. дисс. ... доктора филол. наук. Киев, 2000. – 37 с.
10. 1999 Accio Quote!, the largest archive of J_K_Rowling interviews on the web. files. – Ел. pecypc: <<http://www.accioquote.org/articles/list1999.html>>